

Paul Overgaauw over zoönosen

‘Problemen worden wel heel snel op intensieve veehouderij geschoven’

Zoönosen steken steeds vaker de kop op in Nederland. Maar wat zijn zoönosen eigenlijk, hoe komt het dat we er steeds meer mee te maken krijgen en wat is de relatie met de veehouderij? Dierenarts en zoönose-specialist **Paul Overgaauw** weet alles van deze op mensen overdraagbare dierziekten. Volgens hem hoeven boeren zich niet bezorgd te maken.

Door Marije Wenneke

Wat is een zoönose eigenlijk?

“Een ziekte die van dieren kan overgaan op mensen. Driekwart van ziektekiemen die bij mensen voorkomen, zijn oorspronkelijk afkomstig van dieren. Een hele bekende is het aids/hiv-virus. Dat komt oorspronkelijk bij apen vandaan en kan dus als zoönose worden beschouwd.”

Het lijkt wel of er de laatste jaren in Nederland steeds meer zoönosen opduiken: MRSA, BSE, vogelgriep en recentelijk Q-koorts. Hoe kan dat?

“Die ziekten zijn inderdaad voorgekomen in ons land. Oorzaken zijn onder meer de wereldwijde handel van (besmette) dieren en voedsel, besmette trekvogels, het reisgedrag van mensen, bijvoorbeeld naar exotische bestemmingen en klimaatverandering, waardoor bijvoorbeeld muggen en teken naar het noorden optrekken.”

Vaak wordt de beschuldigende vinger richting intensieve veehouderij gewezen: schaalvergroting zou aan de bron

staan van het toenemende aantal dierziekten. Klopt dat?

“Daar zijn helemaal geen aanwijzingen voor. Veel problemen worden wel heel snel op de intensieve veehouderij geschoven. Zelfs antibiotica-resistentie, terwijl dat niet eens een zoönose is en in 80 procent van de gevallen via mensen ontstaat. Natuurlijk kan de veehouderij een rol spelen bij de verspreiding van een zoönose, denk maar aan Q-koorts. Maar er zijn genoeg kanttekeningen te plaatsen waaruit blijkt dat de veehouderij echt niet de hoofdschuldige is. Er zijn veel meer mensen die ziek worden van zoönosen die overgebracht worden door grondcontact, het eten van rauw vlees, insecten, teken en huisdieren, dan mensen die een ziekte oplopen van landbouwdieren.

Schaalvergroting kan juist dierziekten voorkomen, doordat er veel minder met dieren hoeft te worden geslept, hygiëne maatregelen beter zijn en er minder contact is met de buitenwereld. Dieren worden minder snel besmet en zoönosen dus minder snel verspreid.

Het is makkelijk om de beschuldigende vinger uit te steken richting de agrarische sector. Ook met Q-koorts. Er wordt niet verteld dat die infectie al jarenlang in Nederland voorkomt. De hele kwestie had beter opgepakt kunnen worden. Humane en veterinaire artsen hadden beter moeten samenwerken. Nu zag je alleen maar professor Coutinho van het RIVM op tv. Naast hem moest eigenlijk een dierenarts staan, die de dierkant van het verhaal kan belichten.”

Dus zoönosen zijn helemaal niet per se van landbouwdieren afkomstig.

“Nee. Deze infecties komen ook bij wilde dieren en huisdieren voor. Er is ook nauwelijks een zoönose te noemen die specifiek bij een diersoort als varkens, kippen of geiten hoort. Q-koorts ook niet. Die bacterie komt ook voor op melkveebedrijven, bij knaagdieren en teken.

Paul Overgaauw

Paul Overgaauw heeft na de HAS diergeneeskunde gestudeerd en is erkend parasitoloog en specialist veterinaire microbiologie. Hij werkte vijf jaar als dierenarts, was technisch manager bij een veterinair farmaceutisch bedrijf en lid van de hoofdredactie van het Tijdschrift voor Diergeneeskunde. Momenteel is hij verbonden met de IRAS (Institute for Risk Assessment Sciences), Divisie Veterinary Public Health van Universiteit Utrecht. Overgaauw schreef veel artikelen en enkele boeken over parasieten, zoönosen en gezelschapsdieren. Hij is adviseur op het gebied van verantwoord huisdierbezit, parasitaire ziekten, zoönosen en infectieziekten. →

ILLUSTRATIE HENK VAN RUITENBEK

De zoönose die momenteel de meeste schade aanricht in Nederland is toxoplasmose. Deze parasiet kun je krijgen door te rauw vlees te eten, tuinieren of in aanraking te komen met uitwerpselen van dieren. Daarom mogen zwangere vrouwen bijvoorbeeld niet de kattenbak schoonmaken.”

Krijgen we in Nederland met nog meer zoönosen te maken in de toekomst?

“De nummer één risico zoönose in Nederland is H5N1: vogelgriep. Als dat echt uitbreekt, is dat heel kwalijk. Enkele jaren geleden zijn enkele mensen in Nederland ziek geworden en is zelfs een dierenarts overleden, maar de schade is toen beperkt gebleven door kippen te ruimen en andere maatregelen te treffen.

Voor de toekomst is het West-Nijlvirus een risico. Deze ziekte ruikt op uit Afrika en Zuid-Europa, wordt overgebracht door muggen en trekvogels en komt voor bij paarden en mensen. Het kan hersenvliesontsteking veroorzaken. Paarden kunnen er tegen worden ingeënt. Gelukkig komt het nog niet voor in Nederland.”

Loopt een boer meer risico om een zoönose te krijgen omdat hij met dieren werkt? Zijn er voorzorgsmaatregelen die je kunt treffen?

“Boeren hoeven zich geen zorgen te maken. Er zijn geen aanwijzingen dat ze vaker een zoönose oplopen dan mensen die minder met dieren in aanraking komen. Als je netjes werkt, regelmatig je handen wast, bedrijfskleding draagt, oppast als je met uitwerpselen in aanraking komt en geen rauwe melk drinkt, loop je geen groot risico. Dit soort maatregelen is op de meeste bedrijven al gemeengoed. Natuurlijk moet je wel adequaat reageren als je dieren ziek zijn. Zet ze apart, roep professionele hulp in en laat ze behandelen. Dat is in het belang van het dier, het bedrijf en je eigen gezondheid.”

Maatregelen tegen zoönosen

Door de vele dierziekte-uitbraken van de afgelopen tien jaar en de gevaren die dat oplevert voor de volksgezondheid groeit het besef dat zoönosen eerder gesignaleerd en beter aangepakt moeten worden. Verschillende instanties op het gebied van dieren- en volksgezondheid nemen maatregelen daartoe.

Emzoo: Zoönosen tijdig opsporen

In onderzoeksprogramma ‘Emerging zoönoses’ (Emzoo) heeft het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) onderzocht welke zoönosen er de komende jaren kunnen opduiken in Nederland. Uit het in juni verschenen rapport blijkt dat Nederland niet goed is voorbereid op uitbraken van zoönosen. Veterinaire en humane gezondheidszorg moeten betere afspraken maken over signalering en bestrijding van zoönosen. Daarvoor wordt een systeem ontwikkeld. Uit het Emzoo-onderzoek blijkt overigens ook dat – in tegenstelling tot andere diersoorten – het huidige signaleringssysteem voor problemen bij landbouwhuisdieren goed is ingericht.

GGD: Effecten veehouderij op volksgezondheid screenen

De Gemeenschappelijk Gezondheidsdienst (GGD), wiens wettelijk taak het is burgers te beschermen tegen ziekten, organiseerde op 4 juni het congres ‘Veeteelt en Volksgezondheid’. GGD Nederland-directeur Laurent de Vries zei daar dat er strengere regels moeten gaan gelden in de intensieve veehouderij om risico’s voor de volksgezondheid te beperken. Een voorbeeld daarvan is het verplicht stellen van de Gezondheids Effect Screening (GES) bij vergunningaanvraag voor veehouderijen. Hierin worden effecten van het bedrijf op de volksgezondheid bekeken.

GD: Keurmerk Zoönosen

Met het keurmerk Zoönosen van de Gezondheidsdienst voor Dieren (GD) kunnen boeren sinds kort aantonen dat zij maatregelen nemen om zoönosen op hun bedrijf te voorkomen en besmetting te voorkomen. Voldoen ze aan bepaalde eisen op het gebied van hygiëne, vaccinatie, probleempreventie, diergezondheid en zijn de dieren twaalf maanden vrij van zoönosen, dan wordt het keurmerk ‘Zoönosen Verantwoord Bedrijf’ toegekend. Elk jaar checkt een veearts of het bedrijf nog aan de voorwaarden voldoet. Een schapenhouder uit Nueneen kreeg in juni het eerste exemplaar van het keurmerk uitgereikt.